

ББК 66.01
П 50
УДК 32.001

Рецензенти:

доктор філософських наук, проф. Мирський Р. Я. (м. Львів),
доктор політичних наук, проф. Наумкіна С. М. (м. Одеса).

Піча В. М., Хома Н. М.

Політологія: конспект лекцій. Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти України [6/ вид., _- Львів: “Новий Світ-2000”, 2020. – 172 с.

ISBN 966 95596-1-4

У навчальному посібнику з урахуванням вимог державного стандарту (програми) нормативної дисципліни “Політологія”, розробленої Міністерством освіти і науки України, в систематизованому вигляді, під кутом зору новітніх методологічних підходів і власних аналітичних висновків автори концептуально розглядають процес становлення політології як науки, основні сучасні політичні доктрини і теорії, а також актуальні питання теоретичної і прикладної політології.

Для студентів вищих навчальних закладів I, II, III, IV, рівнів акредитації.

ББК 66.01

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

ISBN 966 95596-1-4

© В.М.Піча, Н. М. Хома, 2020.

© Новий Світ-2000, ФОП Піча С.В., 2020

КОРОТКИЙ ЗМІСТ

Передне слово	7
1. Політологія в системі соціально-гуманітарного знання	8
2. Політика як соціальне явище	13
3. Політична думка Стародавнього світу та Середньовіччя	18
4. Розвиток політичної науки у Новий час	25
5. Просвітництво. Раціоналістичні концепції політики	34
6. Розвиток зарубіжної політології у XX ст.	38
7. Розвиток політичної думки в Україні	41
8. Громадянське суспільство	48
9. Політична система суспільства	55
10. Демократія як спосіб функціонування політичної системи	59
11. Держава в політичній системі суспільства	64
12. Політичні режими	74
13. Політична влада	80
14. Політичні партії та партійні системи	86
15. Особа і політика	97
16. Політичні еліти	102
17. Політичне лідерство	109
18. Політична культура	113
19. Політична ідеологія. Основні ідейно-політичні течії	118
20. Політика і мораль	125
21. Політична комунікація	129
22. Конфлікти і кризи у суспільно-політичному житті	134
23. Вибори і виборчі системи	140
24. Світовий політичний процес. Система міжнародних політичних відносин	146
ДОДАТОК.	
Зразок орієнтовної анкети для вивчення електоральної поведінки студентської молоді	155
Література до курсу	161
Основні терміни та поняття політології	165
Іменний покажчик	168

ПОВНИЙ ЗМІСТ

Переднє слово	7
1. Політологія в системі соціально-гуманітарного знання	8
1.1. Політологія як наука і навчальна дисципліна	8
1.2. Об'єкт і предмет вивчення політології. Її взаємодія з іншими науками	9
1.3. Методологія політології. Її функції та завдання	11
2. Політика як соціальне явище	13
2.1. Що таке політика?	13
2.2. Основні концепції політики	14
2.3. Структура і функції політики	16
3. Політична думка Стародавнього світу та Середньовіччя	18
3.1. Політична думка Стародавнього Сходу	18
3.2. Політичні доктрини античності	19
3.3. Римське право і політика	22
3.4. Основні риси політичної думки епохи Середньовіччя	23
4. Розвиток політичної науки у Новий час	25
4.1. Загальна характеристика політичної думки епохи Відродження (Ренесансу)	25
4.2. Політичні вчення епохи Реформації	26
4.3. Вчення про політику Н. Мак'явеллі	27
4.4. Політичні ідеї європейського соціалізму XVI - XVII ст. ст.	29
4.5. Теорії природного права та суспільного договору	30
5. Просвітництво. Раціоналістичні концепції політики	34
5.1. Раціоналістичне трактування політики у працях французьких просвітників	34
5.2. Політичні вчення в США в період боротьби за незалежність	35
5.3. Політико-правові вчення в Німеччині у XVIII - XIX ст. ст.	36
6. Розвиток зарубіжної політології у XX ст.	38
6.1. Основні віхи політичної думки I половини XX ст.	38
6.2. Розвиток світової політичної думки після 2-ї світової війни	38
7. Розвиток політичної думки в Україні	41
7.1. Пам'ятки політичної думки Київської держави	41
7.2. Політична думка перехідного періоду (XIV - перша половина XVI ст.)	42
7.3. Українська політична думка в період від Люблінської унії до козацько-гетьманської держави	42
7.4. Політична думка України у козацько-гетьманську добу	43
7.5. Українська політична думка XIX ст.	44
7.6. Українська політична думка першої половини XX ст.	45
8. Громадянське суспільство	48
8.1. Поняття громадянського суспільства	48
8.2. Історичні уявлення про громадянське суспільство	50

8.3. “Масове суспільство” як альтернатива громадянському суспільству.....	51
8.4. Особливості формування громадянського суспільства в Україні.	52
9. Політична система суспільства	55
9.1. Поняття і структура політичної системи	55
9.2. Типологія політичних систем	56
9.3. Політична система України.	57
10. Демократія як спосіб функціонування політичної системи	59
10.1. Що таке демократія?	59
10.2. Виникнення та етапи розвитку демократії	60
10.3. Принципи та основні ознаки демократії.	62
11. Держава в політичній системі суспільства	64
11.1. Поняття держави. Теорії виникнення держави	64
11.2. Основні ознаки та функції держави	65
11.3. Форми державного правління і національно-територіального устрою держави	67
11.4. Концепція правової держави.	71
12. Політичні режими.....	74
12.1. Сутність політичного режиму та його типи	74
12.2. Характерні ознаки демократичного, авторитарного та тоталітарного політичних режимів	75
12.3. Політичний режим сучасної України	78
13. Політична влада	80
13.1. Поняття, природа, риси політичної влади	80
13.2. Концептуальні підходи до проблеми політичної влади	81
13.3. Проблеми легітимності політичної влади	83
14. Політичні партії та партійні системи	86
14.1. Походження і сутність політичних партій	86
14.2. Функції політичних партій	89
14.3. Типи політичних партій	92
14.4. Партійні системи	94
15. Особа і політика	97
15.1. Залучення людини до політичного життя як теоретична проблема	97
15.2. Політична соціалізація	100
16. Політичні еліти	102
16.1. Генеза ідей політичного елітизму	102
16.2. Типологія політичних еліт	103
16.3. Системи формування і зміни політичних еліт	104
16.4. Обґрунтування явища політичної еліти у спадщині українських політичних мислителів	105
16.5. Політична еліта України	107
17. Політичне лідерство	109
17.1. Сутність політичного лідерства	109

17.2. Теорії політичного лідерства.....	110
17.3. Класифікація політичного лідерства	111
18. Політична культура	113
18.1. Зміст і структура політичної культури	113
18.2. Типи, види та функції політичної культури	114
18.3. Політична культура сучасної України	116
19. Політична ідеологія. Основні ідейно-політичні течії	118
19.1. Поняття ідеології, її цінності	118
19.2. Анархізм як політична концепція	119
19.3. Соціально-політичні ідеї та цінності консерватизму	120
19.4. Лібералізм як теорія й ідеологія	122
19.5. Політична доктрина соціалізму	123
20. Політика і мораль	125
20.1. Співвідношення політики та моралі як регуляторів суспільного життя	125
20.2. Теоретичні підходи до проблеми поєднання політики та моралі	126
21. Політична комунікація	129
21.1. Засоби масової інформації: поняття, риси	129
21.2. Функції засобів масової інформації	130
21.3. Політичне маніпулювання	131
21.4. Функціонування українських ЗМІ	131
22. Конфлікти і кризи у суспільно-політичному житті	134
22.1. Основні положення сучасної теорії конфлікту	134
22.2. Сутність політичного конфлікту	136
22.3. Типологія політичних конфліктів	137
22.4. Стили поведінки у конфліктній ситуації. Шляхи і способи розв'язання політичних конфліктів	137
23. Вибори і виборчі системи	140
23.1. Поняття виборів, їх види	140
23.2. Абсентеїзм і його причини	141
23.3. Виборча система: поняття, основні типи	142
23.4. Виборча система України	144
24. Світовий політичний процес. Система міжнародних політичних відносин ..	146
24.1. Формування і розвиток політичної думки з проблем міжнародних відносин ..	146
24.2. Поняття міжнародних відносин	147
24.3. Міжнародна політика: суть, цілі, функції	149
24.4. Україна на міжнародній арені.	151
ДОДАТОК.	
Зразок орієнтовної анкети для вивчення електоральної поведінки студентської молоді	155
Література до курсу	161
Основні терміни та поняття політології	165
Іменний покажчик	168

ПЕРЕДНЄ СЛОВО

Цей навчальний посібник розрахований перш за все на студентів вищих навчальних закладів I, II, III і IV рівнів акредитації неполітологічних спеціальностей. Ним можуть скористатися також учителі, учні старших класів середньої школи, професійно-технічних училищ, усі, хто цікавиться політичною наукою, проблемами політичної влади і політичними процесами, системою міжнародних політичних відносин.

Навчальний посібник написано з урахуванням вимог державного стандарту (програми) нормативної дисципліни “Політологія”, розробленого Міністерством освіти та науки України і рекомендованого для впровадження в практику викладання цієї навчальної дисципліни у вищих закладах освіти.

Автори прагнули в систематизованому вигляді під кутом зору новітніх методологічних підходів і власних аналітичних висновків концептуально розглянути історичний процес становлення політології як науки, основні сучасні політичні доктрини і концепції, а також актуальні питання теоретичної і практичної політології.

При підготовці посібника широко використано напрацювання зарубіжних і вітчизняних учених-політологів, політологічні традиції західної і вітчизняної політології, досвід викладання її у державних і недержавних вищих закладах освіти України, фактичний матеріал, що висвітлює особливості політичної трансформації українського суспільства на рубежі двох тисячоліть. При цьому автори опиралися на принцип комплексного вивчення студентами суспільних наук, який передбачає оволодіння ними поряд з політологією низки історичних, філософських, економічних та соціологічних дисциплін.

Безумовно, не всі теми, які зазначені в посібнику, вдалося авторам розглянути з однаковою глибиною. Це обумовлено з одного боку тим, що посібник носить конспективний характер, обмежений обсягом, а з другого боку - й досі існує різний рівень розробки тих чи інших проблем політології, її понять та категорій.

У посібнику немає рясного цитування різних літературних джерел, яке, на наш погляд, створює лише плутанину і не сприяє чіткій логіці викладу і сприймання його читачем. Однак все, що в ньому викладене, є результатом творчого осмислення ідей і положень сучасної політології. Після кожної теми автори подають теми студентських доповідей і рефератів, які, до речі, можуть бути і темами контрольних робіт для студентів-заочників, а також список літератури до теми. У кінці посібника міститься глосарій, який є лаконічним тлумачним словником, іменний покажчик, зразок анкети (опитувальника) для вивчення електоральної поведінки студентської молоді, список літератури до курсу. Основна мета посібника полягає в розвитку творчого мислення студентів, їх вміння самостійно аналізувати і пояснювати зміст, суть політичних явищ і процесів, які відбуваються як в межах України, так і на європейському, міжнародному рівнях.